

Doplňky stravy: od výzkumu, přes legislativu, k praxi

17. června 2026 • VŠCHT Praha

Přípravky na bázi ostropestřce mariánského – ochrana jater nebo skryté riziko?

prof. Ing. Milena Stránská, Ph.D.,

Ing. Nela Průšová, Ph.D.,
Ing. Zbyněk Džuman, Ph.D.,
prof. Ing. Jana Hajšlová, CSc.

Ústav analýzy potravin a výživy
VŠCHT PRAHA

OSTROPESTŘEC MARIÁNSKÝ (*Silybum marianum* L.)

Ostropestřec je oficiálně uznaná léčivá rostlina v EU

Evropská léková agentura (EMA) má pro plody ostropestřce zpracovanou oficiální monografii a uznává jejich tradiční použití k podpoře jaterních funkcí

5 June 2018
EMA/HMPC/294187/2013
Committee on Herbal Medicinal Products (HMPC)

European Union herbal monograph on *Silybum marianum* (L.) Gaertn., fructus

Final

Ostropestřec patří mezi nejrozšířenější hepatoprotektivní bylinné produkty (NIH)

Milk Thistle

Common Names: milk thistle, Mary thistle, holy thistle

Latin Names: *Silybum marianum*, synonym *Carduus marianus*

Background

- Milk thistle is a tall plant with large purple flowers that is native to Europe. It was introduced into North America by early colonists.
- The main constituent of milk thistle extract is silymarin, a mixture of compounds.
- Historically, milk thistle was used for liver disorders and to increase breast milk production.
- Milk thistle is promoted as a dietary supplement for liver disorders, diabetes, and other conditions.

OSTROPESTŘEC MARIÁNSKÝ (*Silybum marianum* L.) – VÝZNAMNÝ SEGMENT GLOBÁLNÍHO TRHU

Home / Reports / Food and Beverage / Dairy and Dairy Products / Milk Thistle Market

Milk Thistle Market : Global Industry Analysis 2016 - 2025 and Opportunity Assessment 2026 - 2036

Milk Thistle Market is segmented by Form (Capsule, Powder And Granules, Liquid Extract, Distribution Channel (Online, Pharmacy Stores, Hypermarkets And Supermarkets), Liver Health Support, Digestive Health, Antioxidant Support, Skin Health, Metabolic Health, 2026 to 2036.

Key Takeaways, Market Size, and Forecast

- **2026 Market Size:** USD 119.9 million
- **2036 Market Size:** USD 271.1 million
- **Compound Annual Growth Rate (CAGR):** 8.5% from 2026 to 2036
- **Absolute \$ Opportunity:** USD 151.2 million between 2026 and 2036
- **Leading Form Segment:** Capsule
- **Capsule Share in 2026:** 46.0%
- **Fastest-growing Country:** China
- **China CAGR:** 5.3% through 2036

Historical Data Covered: 2016 - 2025 | Base Year: 2025 | Estimated Year: 2026 |

(%), Growth Rate by Region, 2026 - 2031

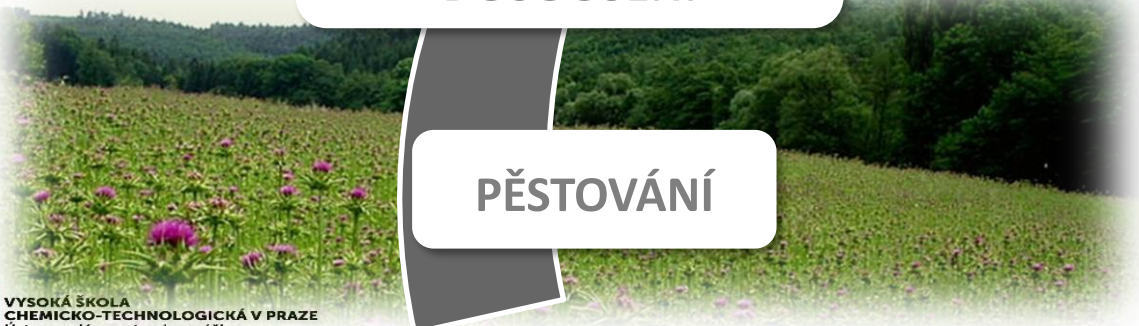
Milk Thistle Market

is segmented by

Form

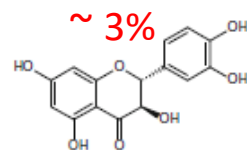

100

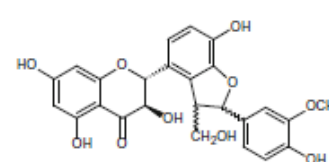

Bioaktivní složka ostropestřce - silymarin

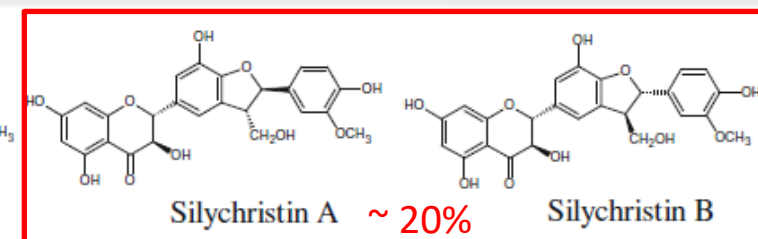
Silymarin = extrakt semen ostropestřce mariánského, komplex nízkomolekulárních flavonolignanů a flavonoidů a polymerních polyfenolů

Taxifolin

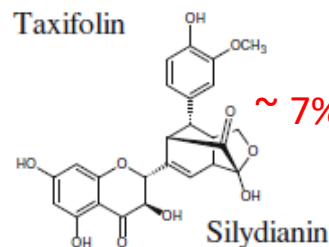

Isosilychristin

Silychristin A

Silychristin B

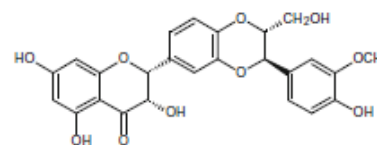

Silydianin

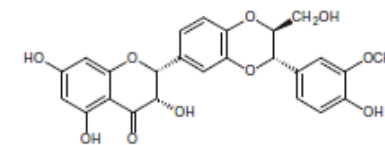

Silybin A

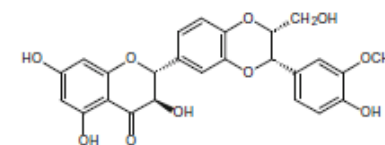
Silybin B

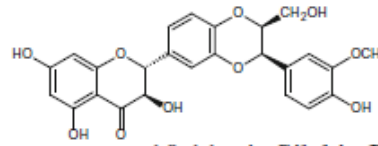
2,3-*cis*-Silybin A

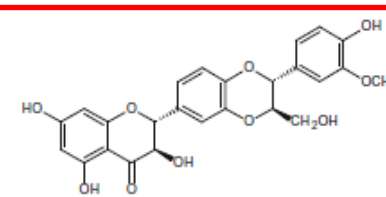
2,3-*cis*-Silybin B

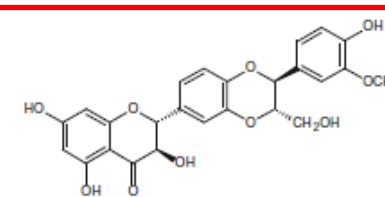
10,11-*cis*-Silybin A

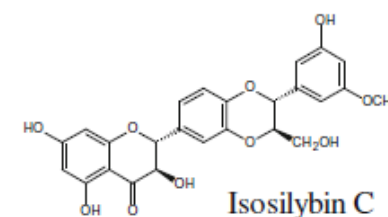
10,11-*cis*-Silybin B

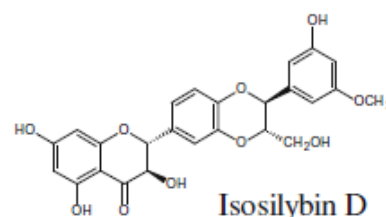
Isosilybin A

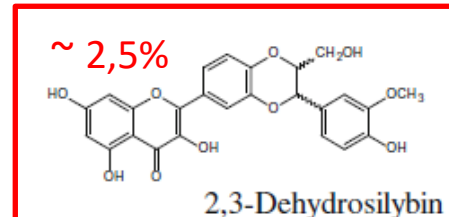
Isosilybin B

Isosilybin C

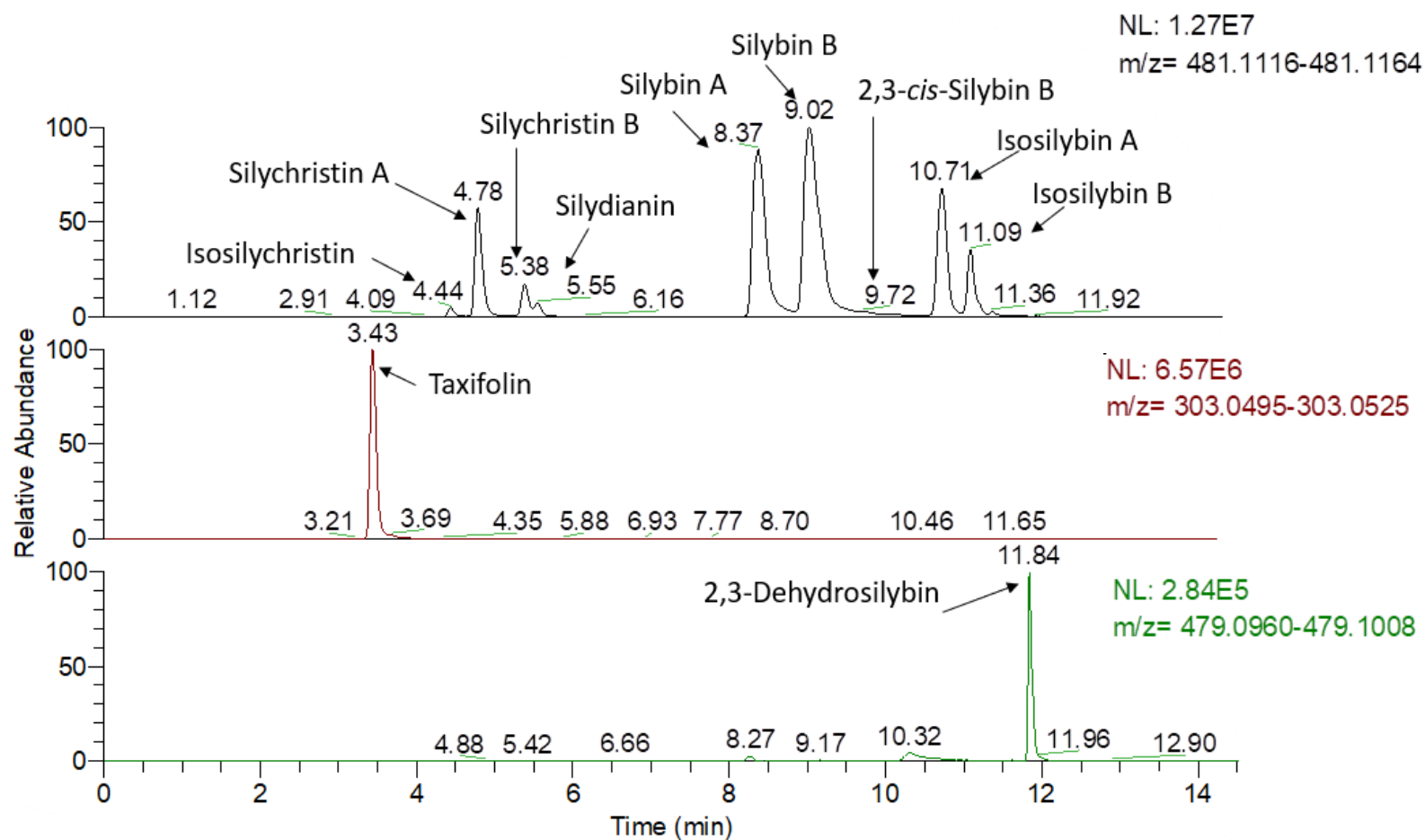

Isosilybin D

2,3-Dehydrosilybin

Analýza silymarinových flavonolignanů pomocí ultra-účinné kapalinové chromatografie a hmotnostní spektrometrie (LC-MS)

U-HPLC Vanquish Horizon
Exploris 240 (Thermo Scientific, USA)

SILYMARIN – BIOLOGICKÉ EFEKTY

BIOLOGICKÝ EFEKT A LÉČEBNÝ ÚČINEK

- **Ovlivnění metabolismu fosfolipidů** → zpevnění struktury buněčné membrány hepatocytu, omezení průniku toxinu do buňky, a zároveň prevence úniku komponentů (např. transamináz) z porušených jaterních buněk
- **Stimulace aktivity jaderné RNA polymerázy I** → zvýšení syntézy ribozomální RNA a ribozomálních bílkovin, tedy stimulace regenerace jater a neogeneze hepatocytů
- **Inhibice lipoxygenázy** → narušení peroxidace lipidů, redukce poškození buněčných membrán, **iniciace produkce „pravých antioxidantů“** (antioxidačních enzymů a bilirubinu)

Přestože in vitro / in vivo studie potvrzují příznivý účinek silymarinu, z klinického hlediska nebyla jeho účinnost jednoznačně prokázána

U.S. Department of Health and Human Services

National Center for
Complementary and
Integrative Health

Results from clinical trials of milk thistle for liver diseases, such as alcohol-related liver disease, hepatitis B and C, non-alcoholic fatty liver disease, and liver problems caused by cancer chemotherapy, low oxygen levels, or toxins have **been conflicting or too limited** to allow conclusions to be reached. **Two studies funded by the National Center for Complementary and Integrative Health** - one on hepatitis C and one on non-alcoholic steatohepatitis (a progressive form of fatty liver disease) - **did not show benefits from supplementation with the milk thistle extract silymarin.**

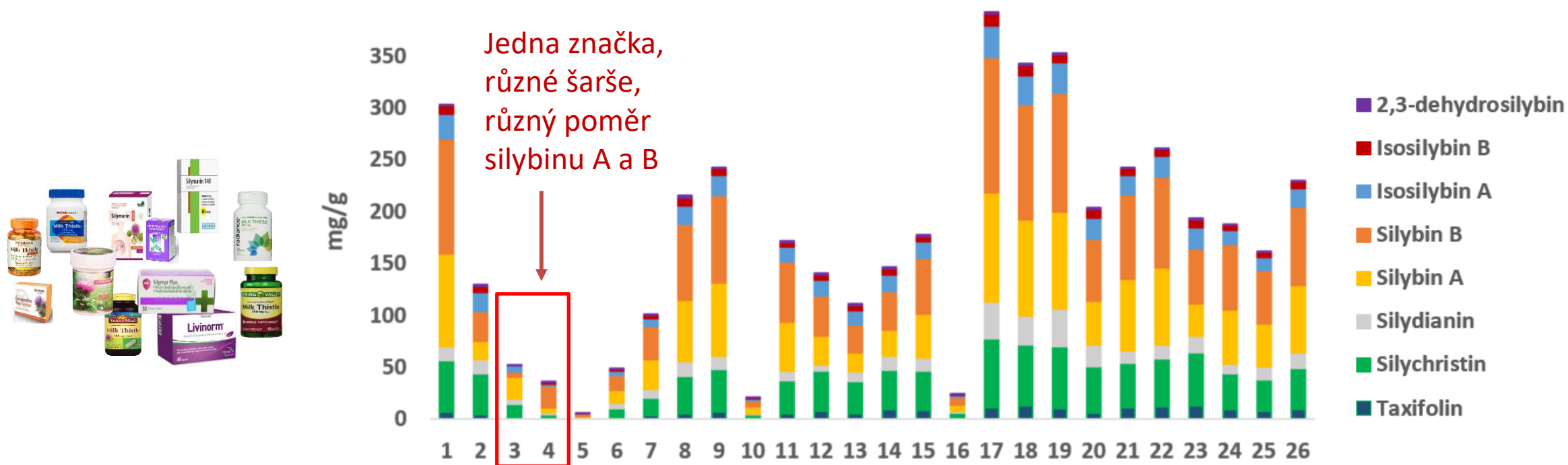
MOŽNÉ DŮVODY „NEÚČINNOSTI“ PŘÍPRAVKŮ NA BÁZI SILYMARINU

- Nestandardizované metody hodnocení terapeutické účinnosti
- **Nedostatečná definice silymarinu** v přípravcích různého typu – různé zastoupení jednotlivých složek s různou biologickou aktivitou ???
- **Přítomnost kontaminantů ???**

Možné příčiny kontroverzních výsledků klinických studií ?

⇒ Variabilní profil flavonolignanů

Sledování obsahu komponent silymarinového komplexu v doplňcích stravy:

Fenclova, M., Novakova, A., Viktorova, J., Jonatova, P., Dzuman, Z., Ruml, T., Kren, V., Hajslova, J., Vitek, L., Stranska-Zachariasova, M.: Poor chemical and microbiological quality of the commercial milk thistle-based dietary supplements may account for their reported unsatisfactory and non-reproducible clinical outcomes (2019) Scientific reports, 9 (1), p. 11118, **Q1**

Možné příčiny kontroverzních výsledků klinických studií ?

⇒ Variabilní profil flavonolignanů

Review

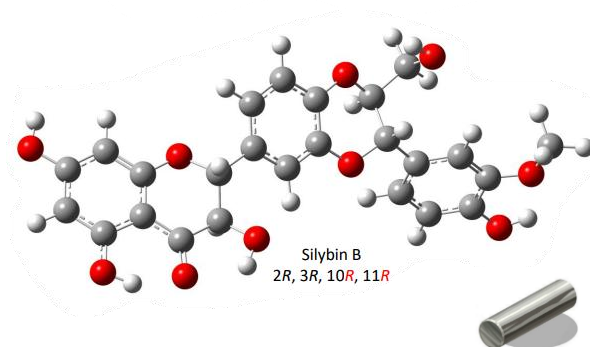
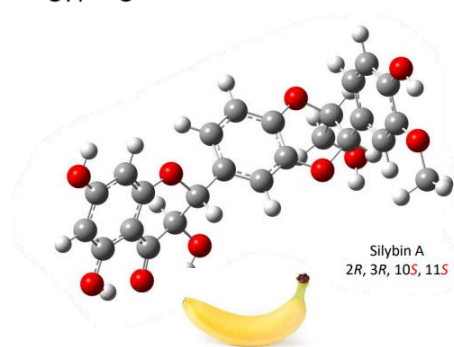
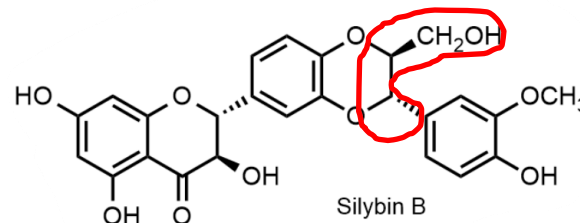
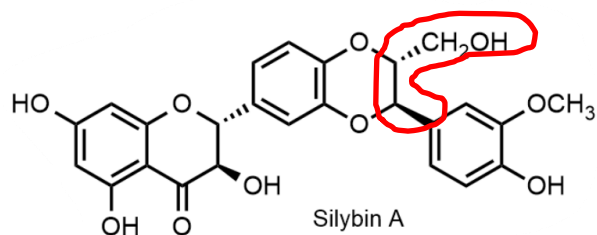
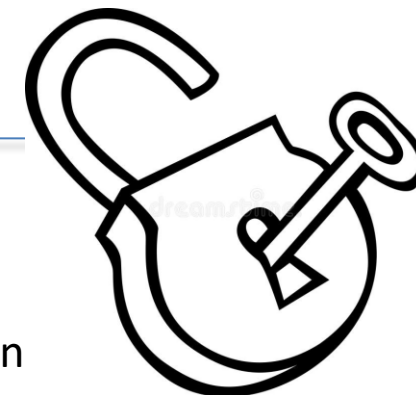
Chirality Matters: Biological Activity of Optically Pure Silybin and Its Congeners

Vladimír Křen

doi.org/10.3390/ijms22157885

Prof. Vladimír Křen

- Zcela odlišná biologická aktivita jednotlivých komponent silymarinu, dokonce i jednotlivých stereoizomerů
- Vyjadřovat silybin A a silybin B jako sumu (silibinin) není vhodné

Možné příčiny kontroverzních výsledků klinických studií ?

⇒ Variabilní profil flavonolignanů

Research Article

doi.org/10.1155/2019/6026902

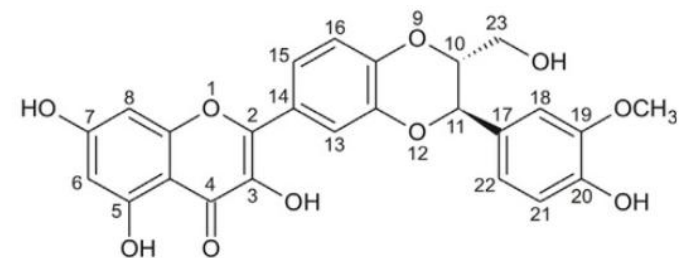
Isolated Silymarin Flavonoids Increase Systemic and Hepatic Bilirubin Concentrations and Lower Lipoperoxidation in Mice

Jakub Šuk,¹ Jana Jašprová,¹ David Biedermann,² Lucie Petrásková,² Kateřina Valentová,^{1,2} Vladimír Křen,² Lucie Muchová,¹ and Libor Vitek^{1,3}

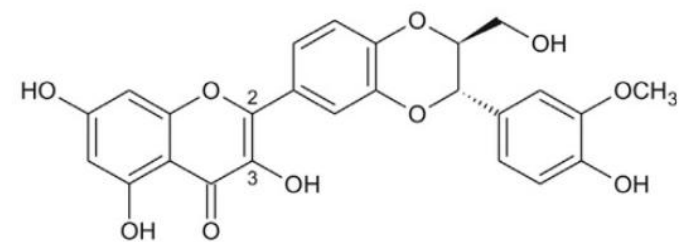

Prof. Libor Vitek

Pouze ~ 2,5% z celkového silymarinu

2,3-Dehydrosilybin A
MW: 480.42 (C₂₅H₂₀O₁₀)

2,3-Dehydrosilybin B
MW: 480.42 (C₂₅H₂₀O₁₀)

- **Minoritní flavonolignany (2,3-dehydrosilybin A/B) významně zvyšují koncentrace bilirubinu (endogenní antioxidant), čímž snižují oxidativní stres v játrech, a to v mnohem větší míře, než majoritní silibin A/B**
- 2,3-dehydrosilybin A biologicky mnohem účinnější než 2,3-dehydrosilybin B

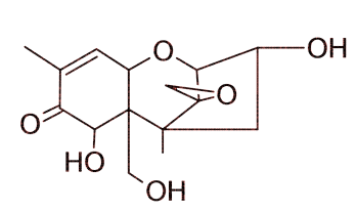
MOŽNÉ DŮVODY „NEÚČINNOSTI“ PŘÍPRAVKŮ NA BÁZI SILYMARINU

- Nestandardizované metody hodnocení terapeutické účinnosti
- **Nedostatečná definice silymarinu** v přípravcích různého typu – různé zastoupení jednotlivých složek s různou biologickou aktivitou ???
- **Přítomnost kontaminantů ???**

MYKOTOXINY / TROPANOVÉ ALKALOIDY

Legislativně regulované mykotoxiny

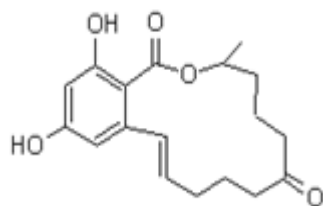
Nařízení komise EC 2023/915

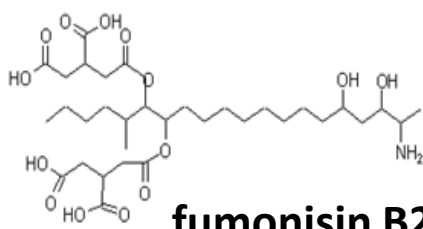
zearalenon

Fusarium spp.

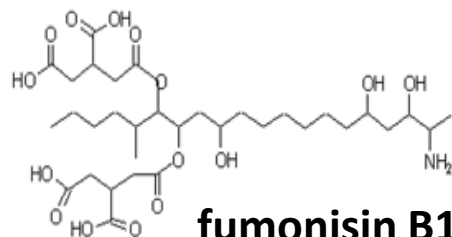
deoxynivalenol

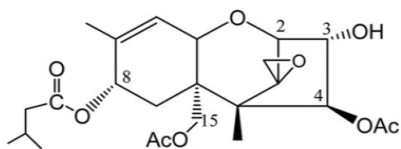
fumonisin B2

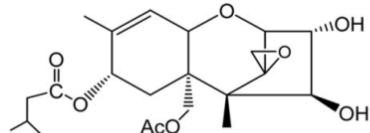
fumonisin B1

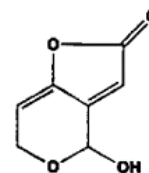
T-2 toxin

HT-2 toxin

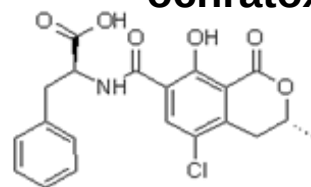

patulin

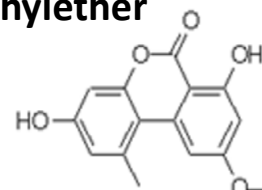
Penicillium spp.

ochratoxin A

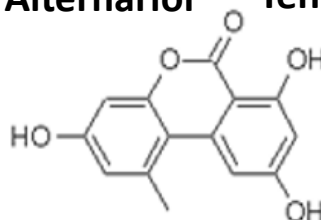

Aspergillus spp.

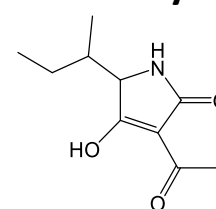
Alternariol-methylether

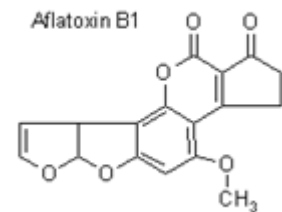
Alternariol

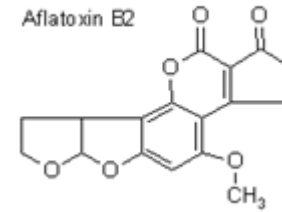
Tenuazonová kys.

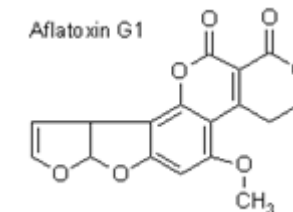
Alternaria spp.

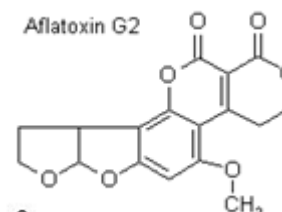
Aflatoxin B1

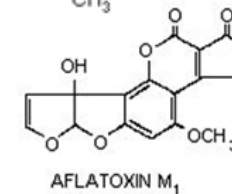
Aflatoxin B2

Aflatoxin G1

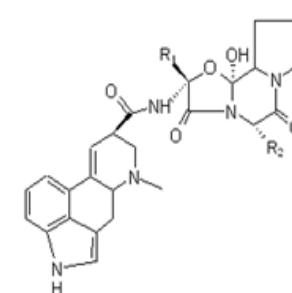
Aflatoxin G2

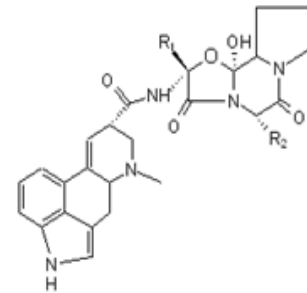
AFLATOXIN M₁

aflatoxiny

námelové alkaloidy

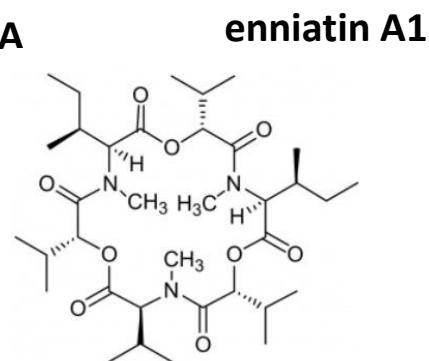
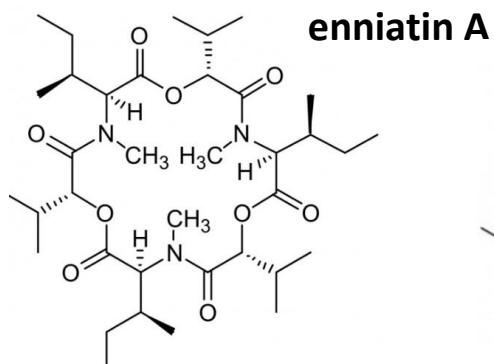
Ergosine $R_1=CH_3, R_2=CH_2CH(CH_3)_2$
 Ergotamin $R_1=CH_3, R_2=CH_2C_6H_5$
 Ergocomin $R_1=CH(CH_3)_2, R_2=CH(CH_3)_2$
 Ergocristin $R_1=CH(CH_3)_2, R_2=CH_2C_6H_5$

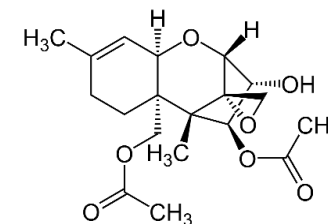
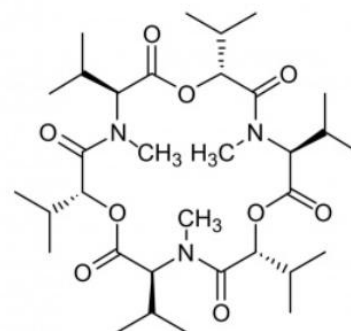
Ergosinine $R_1=CH_3, R_2=CH_2CH(CH_3)_2$
 Ergotaminine $R_1=CH_3, R_2=CH_2C_6H_5$
 Ergocominine $R_1=CH(CH_3)_2, R_2=CH(CH_3)_2$
 Ergocristinine $R_1=CH(CH_3)_2, R_2=CH_2C_6H_5$

Mykotoxiny v procesu hodnocení rizika

„Nové“ mykotoxiny – důsledek klimatických změn

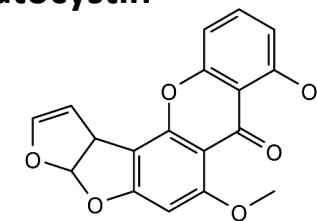

Penicillium spp.

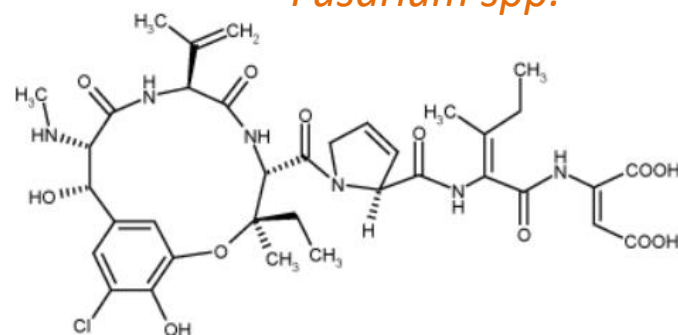
diacetoxyscirpenol

sterigmatocystin

Aspergillus spp.

Fusarium spp.

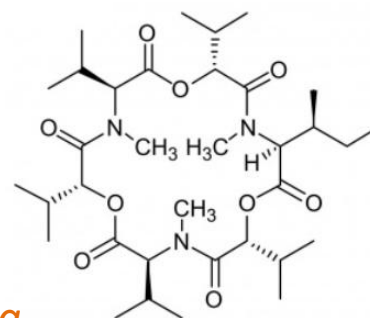

phomopsin A

Diaporthe toxica

enniatin B1

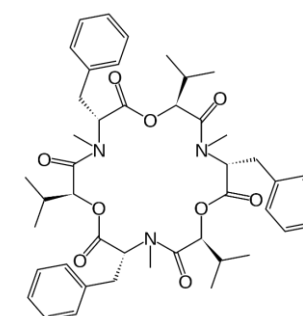
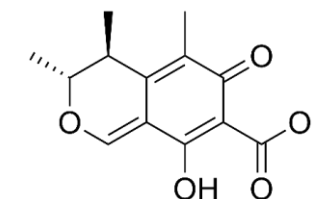
Fusarium spp.

Fusarium spp.

citrinin

Penicillium spp.

beauvericin

A řada dalších...

PILOTNÍ STUDIE OBSAHU MYKOTOXINŮ V DS

JOURNAL OF
AGRICULTURAL AND
FOOD CHEMISTRY

J. Agric. Food Chem. 2015, 63, 6633–6643

Article

pubs.acs.org/JAFC

Mycotoxins in Plant-Based Dietary Supplements: Hidden Health Risk for Consumers

Zdenka Vepriková,[†] Milena Zachariasová,^{*,†} Zbynek Dzuman,[†] Alena Zachariasová,[†] Marie Fenclová,[†] Petra Slaviková,[†] Marta Vaclaviková,[†] Katerina Mastovska,[‡] Daniel Hengst,[‡] and Jana Hajslova[†]

[†]Department of Food Analysis and Nutrition, University of Chemistry and Technology, Technická 3, 16628 Prague 6, Czech Republic

[‡]Covance Laboratories, Nutritional Chemistry and Food Safety, 3301 Kinsman Blvd., Madison, Wisconsin 53704, United States

Ostropestřcové doplňky stravy

bylinné extrakty

semena

32 vzorků

Doplňky stravy pro zmírnění projevů menopauzy

jetel

třezalka

soja

lněné semeno

19 vzorků

Doplňky stravy pro zlepšení zdravotní kondice

Zelený ječmen

kopřiva

Goja

Yucca

Acerola

Magnolia

Guarana

28 vzorků

Pomerančová kůra

kurkuma

Ploštičník

Bacopa Monnieri

Chinese Jujube

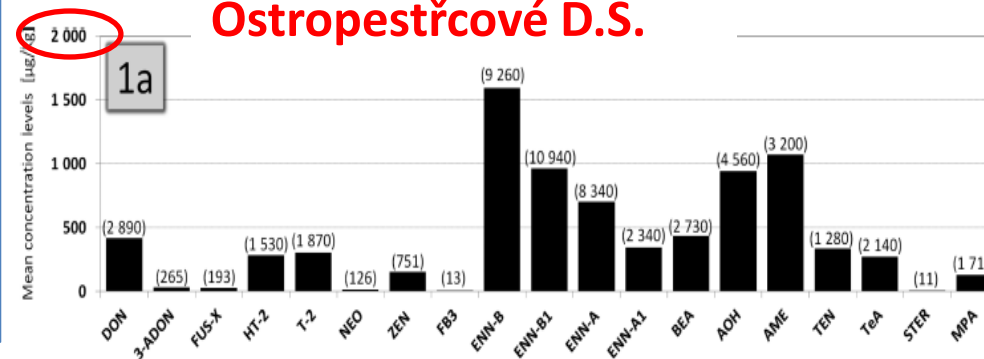

Zelený čaj

Boswellia serrata

Ostropestřcové D.S.

J. Agric. Food Chem. 2015, 63, 6633–6643

...26 milk thistle-based dietary supplements purchased from both the U.S. and Czech markets between 2016 and 2017...

www.nature.com/scientificreports

SCIENTIFIC
REPORTS
nature research

OPEN

Poor chemical and microbiological quality of the commercial milk thistle-based dietary supplements may account for their reported unsatisfactory and non-reproducible clinical outcomes

Received: 19 February 2019
Accepted: 4 July 2019
Published online: 31 July 2019

Marie Fenclova¹, Alena Novakova¹, Jitka Viktorova², Petra Jonatova¹, Zbynek Dzuman¹, Tomas Ruml², Vladimir Kren³, Jana Hajslova¹, Libor Vitek⁴ & Milena Stranska-Zachariasova¹

...large numbers and high concentrations of mycotoxins and several pesticides, as well as the substantial presence of microbiological contamination...

National Center for
Complementary and
Integrative Health

What Do We Know About Safety?

Concerns have been raised about poor chemical and microbiological quality of milk thistle dietary supplements sold in the United States and other countries. Some products have been found to contain amounts of silymarin substantially different from what's stated on the label or to be contaminated with pesticides, microorganisms, or mycotoxins (harmful substances produced by molds or other fungi).

MYKOTOXINY - PROČ V OSTROPESTŘCOVÝCH DS?

- Nerovnoměrné dozrávání
- Při opožděné sklizni jsou nažky dlouho vystaveny dešti a vzdušné vlhkosti

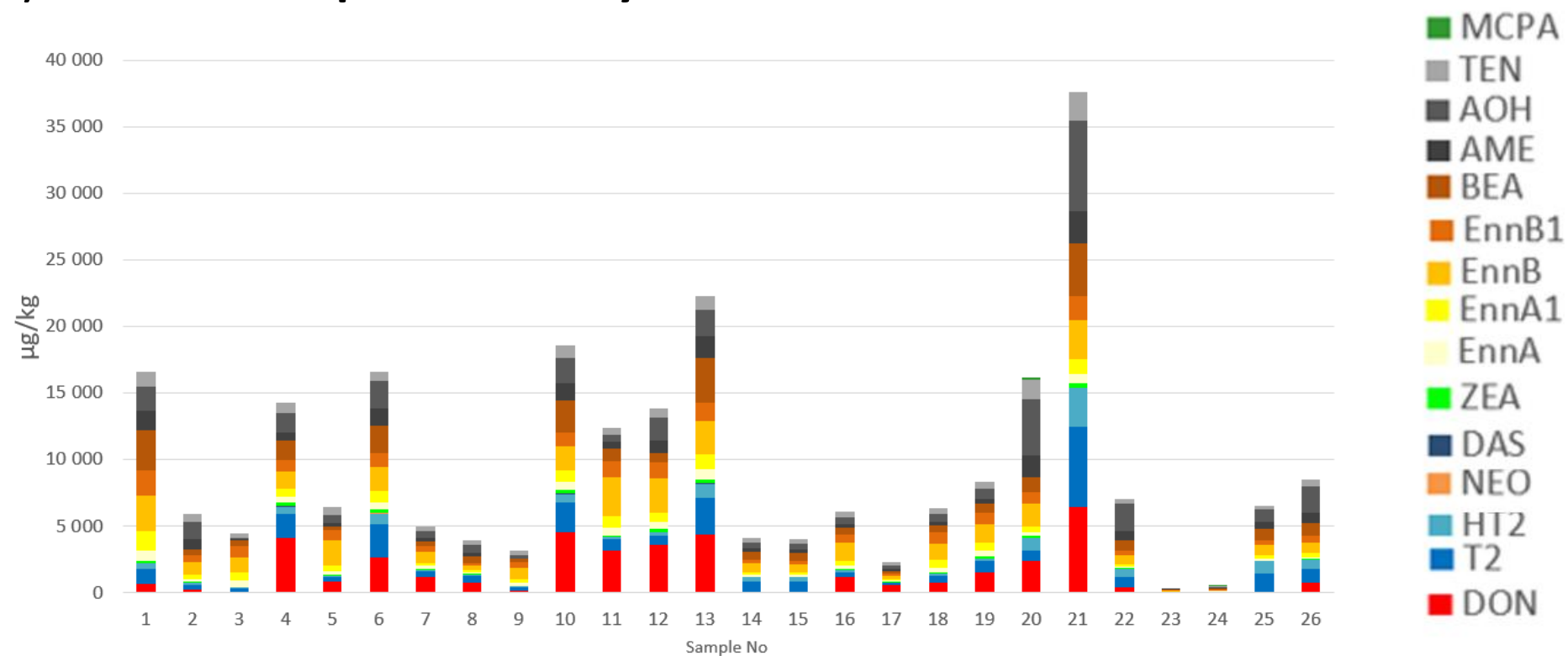
- **Dosoušení celých úborů několik dní**
- Až následné vytřepání/vymlácení semen a skladování

Další možná příčina kontroverzních výsledků klinických studií ?

⇒ **Přítomnost mykotoxinů !!!!!**

Sledování obsahu mykotoxinů v **doplňcích stravy**:

Fenclova, M., Novakova, A., Viktorova, J., Jonatova, P., Dzuman, Z., Ruml, T., Kren, V., Hajslova, J., Vitek, L., Stranska-Zachariasova, M.: Poor chemical and microbiological quality of the commercial milk thistle-based dietary supplements may account for their reported unsatisfactory and non-reproducible clinical outcomes (2019) Scientific reports, 9 (1), p. 11118, **Q1**

Možné příčiny kontroverzních výsledků klinických studií ?

➔ Přítomnost mykotoxinů

Hodnocení rizika:

TDI pro (HT2+T2) – 0,02 µg/kg b.w.

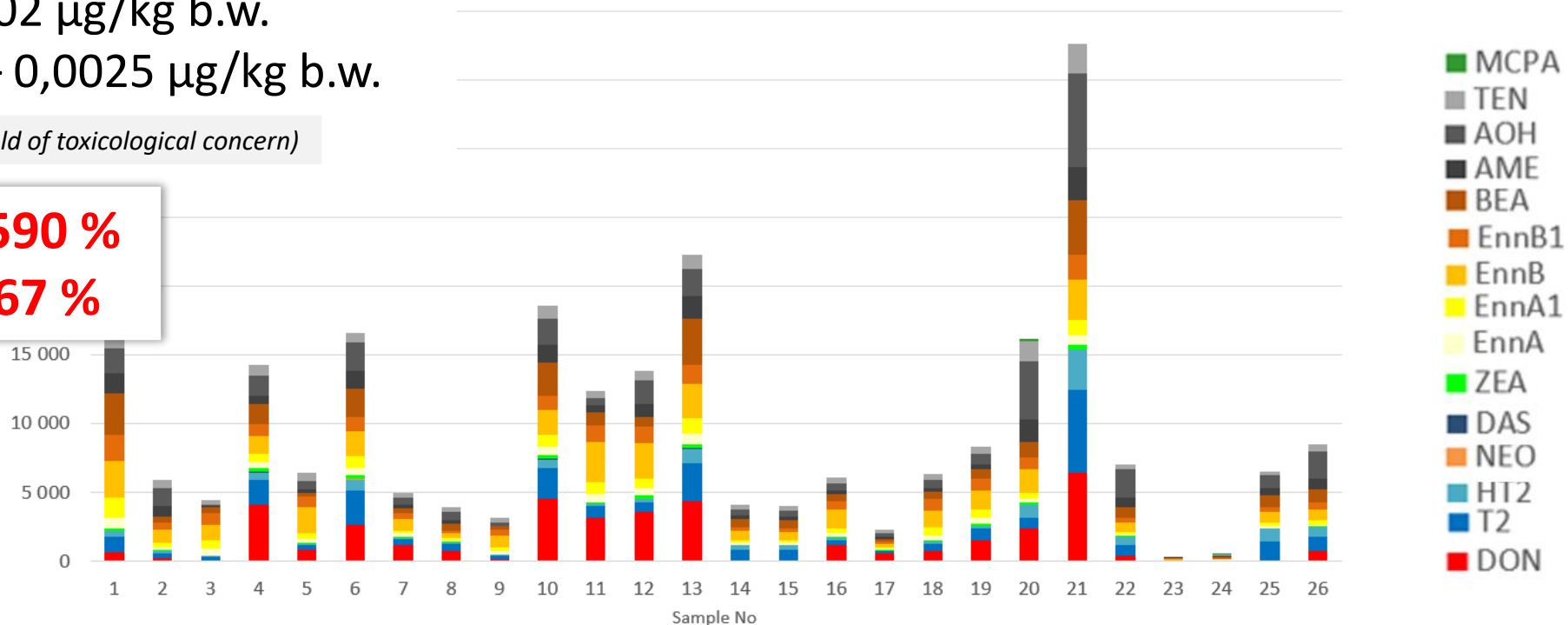
TCC pro AOH a AME – 0,0025 µg/kg b.w.

TDI (tolerable daily intake) / TCC (treshold of toxicological concern)

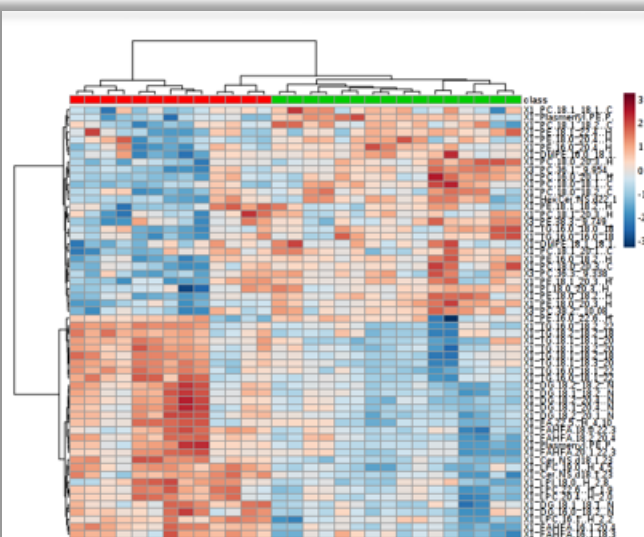
TDI: až 1590 %

TTC: až 467 %

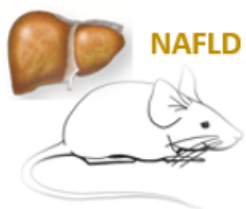
Fenclova, M., Novakova, A., Viktorova, J., Jonatova, P., Dzuman, Z., Ruml, T., Kren, V., Hajslova, J., Vitek, L., Stranska-Zachariasova, M.: Poor chemical and microbiological quality of the commercial milk thistle-based dietary supplements may account for their reported unsatisfactory and non-reproducible clinical outcomes (2019) Scientific reports, 9 (1), p. 11118, Q1

SPOLEČNÉ PŮSOBENÍ SILYMARINU A MYKOTOXINŮ IN VIVO ?

- (A) KONTROLA
(B) MYKOTOXINY
(C) SILYMARIN
(D) MYKOTOXINY + SILYMARIN

- Matrice – játra
- Analýza pomocí UHPLC-HRMS

Významné markery: FAHFA* a ceramidy

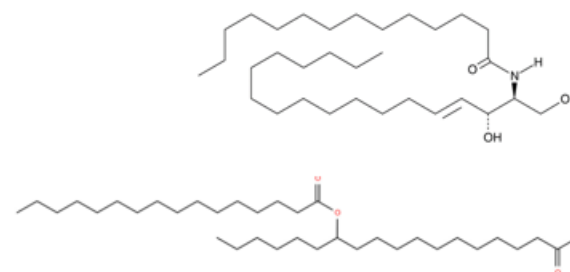
- upregulace při expozici mykotoxiny
- downregulace při expozici silymarinem

Article

Biomolecules 2021, 11, 1723. <https://doi.org/10.3390/biom11111723>

The Effect of Mycotoxins and Silymarin on Liver Lipidome of Mice with Non-Alcoholic Fatty Liver Disease

Kamila Bechynska ¹, Vit Kosek ¹, Marie Fenclova ¹, Lucie Muchova ², Vaclav Smid ³, Jakub Suk ², Karel Chalupsky ⁴, Eva Sticova ⁵, Kamila Hurkova ¹, Jana Hajslova ¹, Libor Vitek ^{2,3} and Milena Stranska ^{1,*}

*FAHFA = estery mastných kyselin a hydroxymastných kyselin,
fatty acid esters of hydroxy fatty acids

GAČR
GRANTOVÁ AGENTURA ČESKÉ REPUBLIKY

2016

GAČR
GRANTOVÁ AGENTURA ČESKÉ REPUBLIKY

2026

Ústav analýzy potravin a výživy
VŠCHT PRAHA

Ústav biochemie a mikrobiologie
VŠCHT PRAHA

IKE
M

Nové poznatky ???

DOPLNĚK STRAVY vs. LÉČIVÝ PŘÍPRAVEK

Doplňěk stravy

Potravina, jejímž účelem je doplňovat běžnou stravu o nutrienty

- Schvaluje **MZe ČR**
- Posuzuje **zdravotní nezávadnost**, ne účinnost aktivní látky
- **Nelze deklarovat vlastnosti prevence nebo léčby**
- **Označení na obale – „doplňěk stravy“**
- **Kontrola bezpečnosti - SZPI**

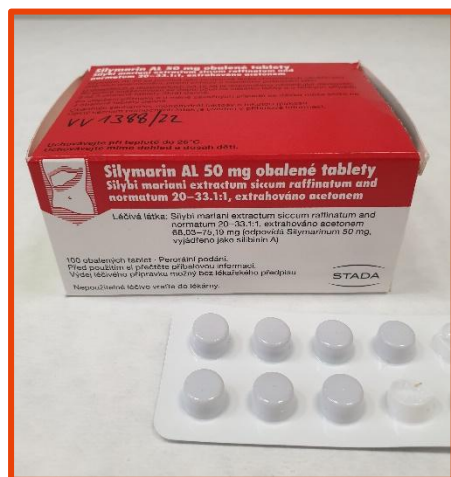
Léčivý přípravek

Látka nebo kombinace látek používané za účelem úpravy či ovlivnění fyziologických funkcí

- Schvaluje a dohled provádí **Státní ústav pro kontrolu léčiv (SÚKL)**
- **Registrační řízení** – indikace, kontraindikace, interakce s léky, vyhodnocení vlivu na plod a kojence, nežádoucí účinky, farmakodynamické a farmakokinetické účinky (**klinické studie**), preklinické údaje vztahující se k bezpečnosti (in vitro, in vivo studie)
- **Označení na obale – registrační číslo**

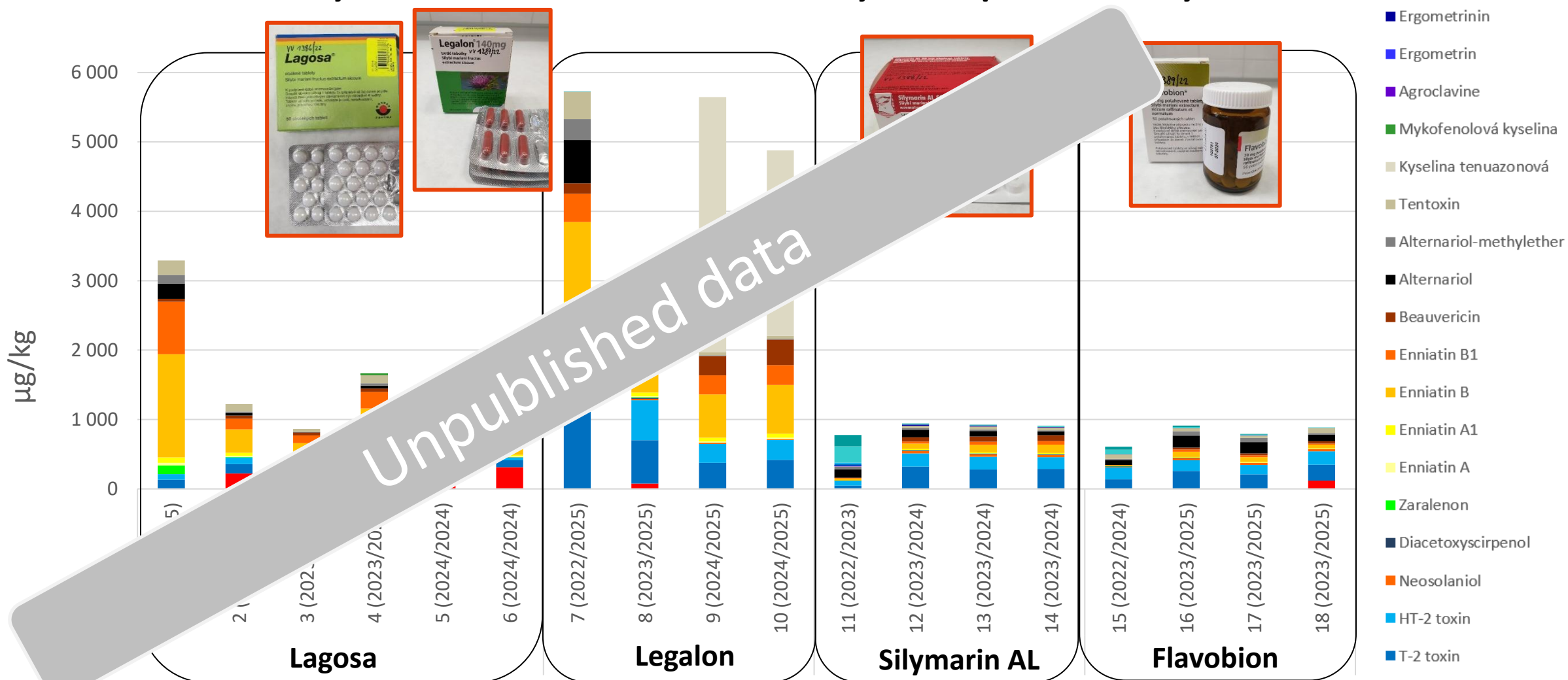
ANALYZOVANÉ LÉČIVÉ PŘÍPRAVKY NA BÁZI OSTROPESTŘČE

Metabolicky podmíněná jaterní steatóza - MASLD
(*Metabolic Dysfunction-Associated Steatotic Liver Disease*)

MYKOTOXINY V LÉČIVECH NA BÁZI OSTROPESTŘE

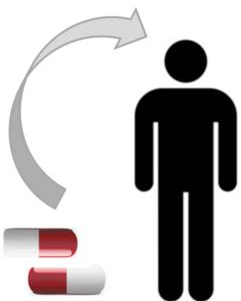
Koncentrační hladiny obdobné koncentracím nalézaným v doplňcích stravy

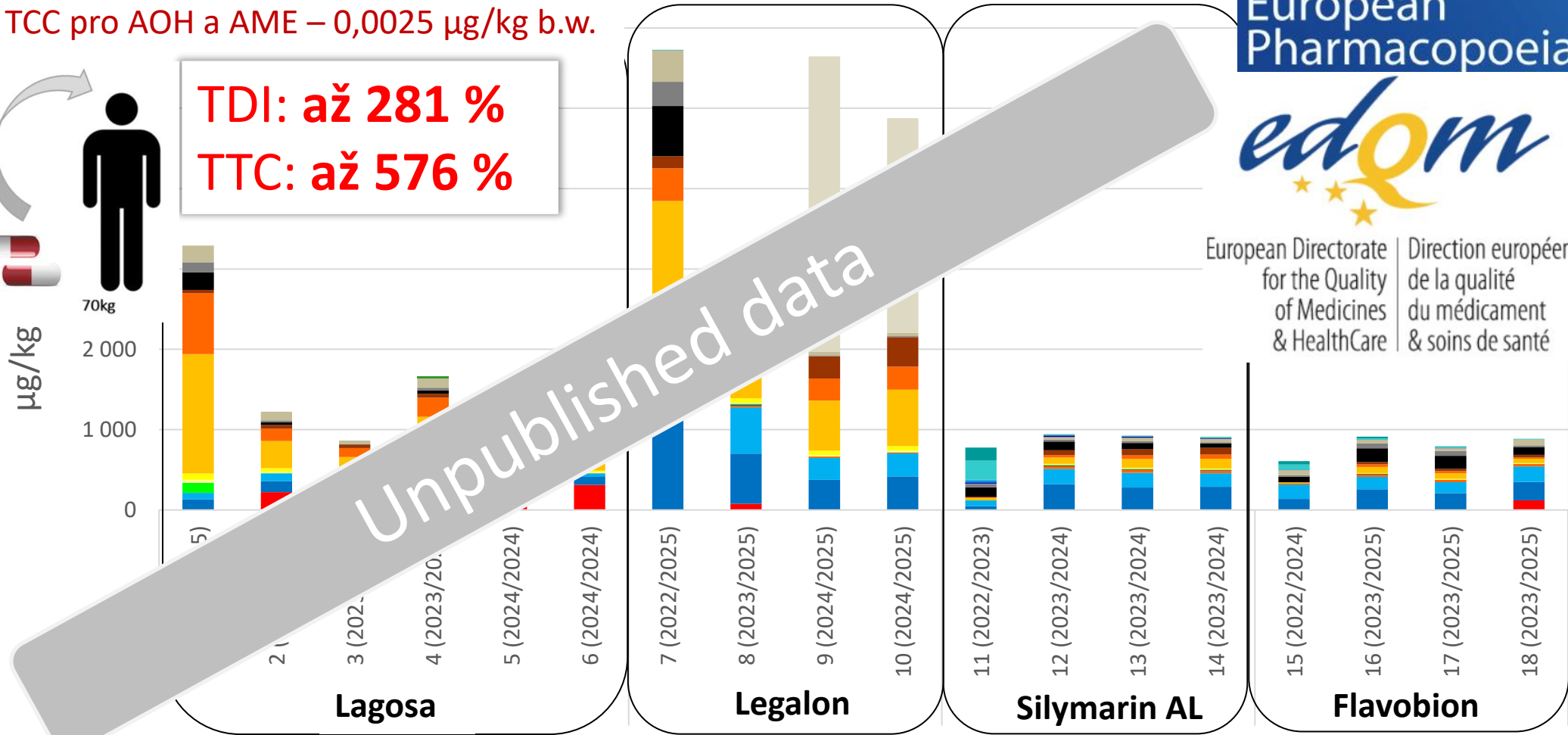
MYKOTOXINY V LÉČIVECH NA BÁZI OSTROPESTŘCE

Hodnocení rizika: dávkování dle lékopisu – 2 až 3 tablety denně

TDI pro (HT2+T2) – 0,02 µg/kg b.w.
TCC pro AOH a AME – 0,0025 µg/kg b.w.

TDI: až 281 %
TTC: až 576 %

European Pharmacopoeia

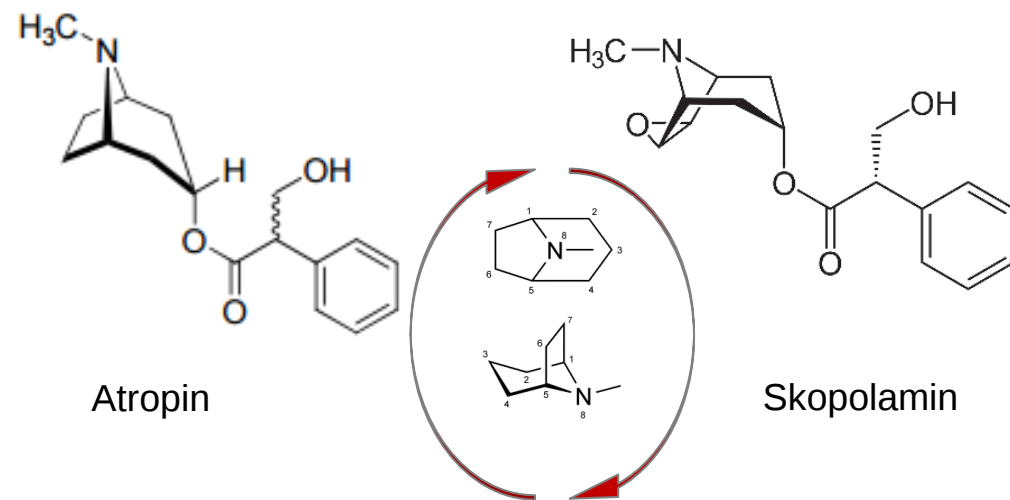
European Directorate for the Quality of Medicines & HealthCare
Direction européenne de la qualité du médicament & soins de santé

- Ergokryptinin
- Ergokryptin
- Ergokorninin
- Ergokornin
- Ergometrinin
- Ergometrin
- Agroclavine
- Mykofenolová kyselina
- Kyselina tenuazonová
- Tentoxin
- Alternariol-methylether
- Alternariol
- Beauvericin
- Enniatin B1
- Enniatin B
- Enniatin A1
- Enniatin A
- Zaralenon
- Diacetoxyscirpenol
- Neosolaniol
- HT-2 toxin
- T-2 toxin
- Deoxynivalenol

TROPANOVÉ ALKALOIDY - PROČ V OSTROPESTŘCOVÝCH DS?

Durman obecný
(*Datura stramonium*)

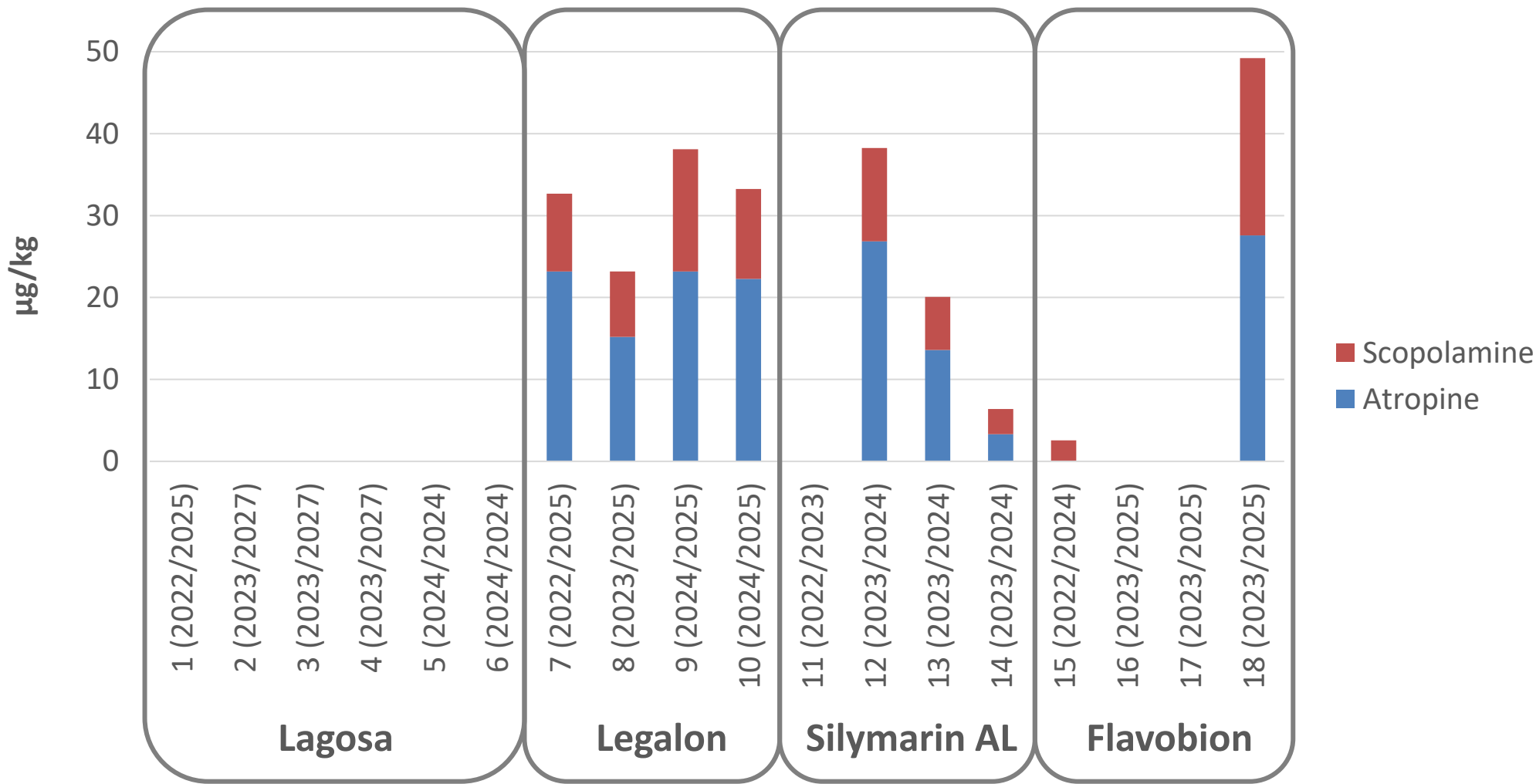

V současné době známo asi dalších 200 látek

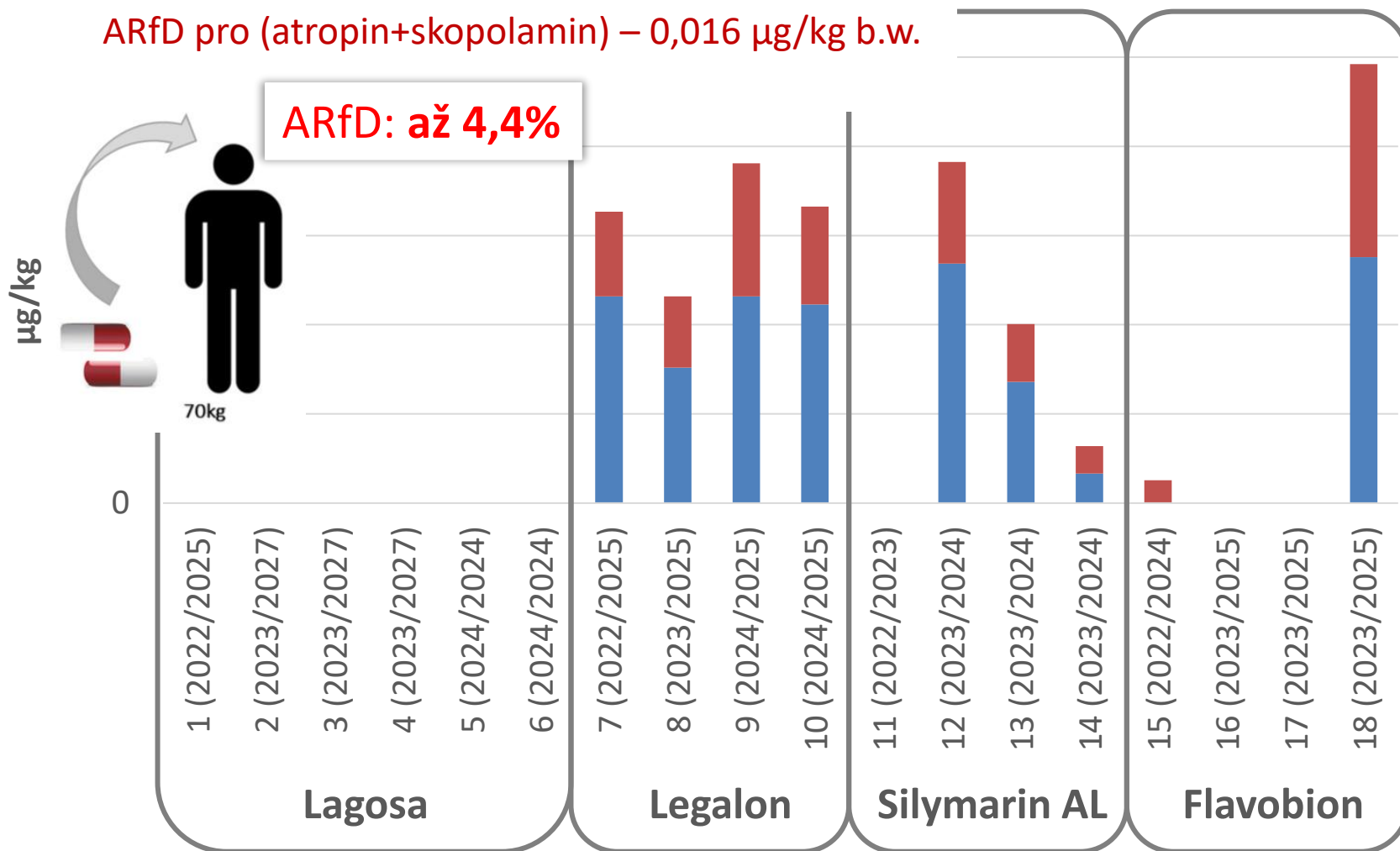
ROSTLINNÉ ALKALOIDY V LÉČIVECH NA BÁZI OSTROPESTŘČE

TROPANOVÉ ALKALOIDY V LÉČIVECH NA BÁZI OSTROPESTŘCE

Hodnocení rizika: dávkování dle lékopisu – 2 až 3 tablety denně

ARfD pro (atropin+skopolamin) – 0,016 µg/kg b.w.

Prozatím je definována pouze akutní toxicita (ARfD), ale chronická toxicita nebyla doposud vůbec zkoumána !!!

GAČR
GRANTOVÁ AGENTURA ČESKÉ REPUBLIKY

2026

ZÁVĚREČNÁ SHRNUÍ

- Problematika silymarinových přípravků se týká **jak doplňků stravy, tak léčiv!**
- Zásadním problémem silymarinových přípravků – přítomnost hepatotoxických **mykotoxinů**, mnohdy na hladinách překračujících hranice toxikologických limitů a **tropanových alkaloidů**
- Důvodem omezeně reprodukovatelných výsledků klinických studií je též **variabilita složení účinné složky (silymarinu)**
- **Budoucí plány:**
  - **Publikace výsledků kontaminace léčiv, komunikace s EDQM**
  - Mapování **kombinovaného efektu silymarinu** a přítomných **kontaminantů**
  - Hledání **efektivních cest zmírnění mikrobiální kontaminace** a eliminace mykotoxinů a dalších kontaminantů za současného zachování kvality suroviny

Doplňky stravy: od výzkumu, přes legislativu, k praxi

17. června 2026 • VŠCHT Praha

Přípravky na bázi ostropestřce mariánského – ochrana jater nebo skryté riziko?

prof. Ing. Milena Stránská, Ph.D.,
milena.stranska@vscht.cz

Ústav analýzy potravin a výživy
VŠCHT PRAHA